

PENGARAHAN KAWASAN SEKITAR IMPLIKASI KE ATAS STRUKTUR SOCIETY
DEMOGRAPHY & CIRI-CIRI SOSIO EKONOMI PENDUDUK DI SKIM PENEMPATAN SEMIALA
BATU 4 1/2 BATU KAWA, KUCHING

DONASI ANAK RESIT

UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK

2002

HD
890.6
Z63
D699
2002

P.KHIDMAT MAKLUMAT AKADEMIK

UNIMAS

0000107261

PEMBANGUNAN KAWASAN SEKITAR: IMPLIKASI KE ATAS STRUKTUR
SOSIO DEMOGRAFI DAN CIRI-CIRI SOSIO EKONOMI PENDUDUK DI SKIM
PENEMPATAN SEMULA BATU 4 ½ BATU KAWA, KUCHING.

Dorisi Anak Resit

Latihan Ilmiah ini dikemukakan untuk memenuhi sebahagian daripada syarat-syarat
untuk memperolehi Ijazah Sarjana Muda Sains Sosial dengan Kepujian Kajian
Perancangan dan Pengurusan Pembangunan

Fakulti Sains Sosial
Universiti Malaysia Sarawak

2002

Pengakuan Pelajar

Saya akui karya ini adalah hasil kerja saya sendiri kecuali nukilan, petikan, huraian dan ringkasan yang setiap satunya telah dinyatakan sumbernya.

Saya juga menyerahkan hakcipta ini kepada Pihak Fakulti Sains Sosial bagi tujuan penerbitan jika didapati sesuai.

19/3/2002

Tarikh Serahan

Dorisi

(DORISI ANAK RESIT)

Pengesahan Penyelia

Latihan Ilmiah yang bertajuk PEMBANGUNAN KAWASAN SEKITAR: IMPLIKASI KE ATAS STRUKTUR SOSIO DEMOGRAFI DAN CIRI-CIRI SOSIO EKONOMI PENDUDUK DI SKIM PENEMPATAN SEMULA BATU 4 ½ BATU KAWA, KUCHING telah diusahakan dan diserahkan oleh DORISI ANAK RESIT (3855) sebagai memenuhi syarat pengijazahan Sarjana Muda Sains Sosial (Kajian Perancangan dan Pengurusan Pembangunan) dengan Kepujian.

Disahkan oleh:

19/3/2002

Tarikh Serahan

Spencer

(PROF. MADYA DR. SPENCER EMPADING SANGGIN)

Pensyarah / Penyelia

Fakulti Sains Sosial

Universiti Malaysia Sarawak

Penghargaan

Setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih saya ucapkan kepada Prof. Madya Dr. Spencer Empading Sanggin yang telah banyak membantu dalam memberi pendapat, tunjuk ajar dan nasihat dalam menyempurnakan projek tahun akhir ini. Tanpa bantuan dan jasa baik beliau projek tahun akhir ini mungkin tidak dapat disiapkan dengan sempurna dan jayanya.

Kepada ibu bapa saya, terima kasih diucapkan kerana banyak memberi bantuan kewangan dan dorongan untuk menyempurnakan kajian ini.

Buat yang teristimewa iaitu Alexander Amus, terima kasih atas sokongan dan segala yang telah diberikan.

Ucapan terima kasih juga ditujukan kepada semua penduduk skim penempatan semula Batu 4 ½ Batu Kawa, Kuching yang telah melibatkan diri dan meluangkan masa untuk mengisi borang soal selidik untuk kajian ini.

Selain itu, terima kasih juga diucapkan kepada semua kakitangan Jabatan Tanah dan Survei Kuching yang telah sudi memberi maklumat tentang kajian yang dijalankan.

Akhir sekali, terima kasih untuk rakan-rakan yang pernah membantu secara langsung atau tidak langsung dalam menyiapkan projek tahun akhir ini.

Abstrak

Kajian ini akan melihat aspek ciri-ciri sosio demografi, ciri-ciri sosio ekonomi dan masalah penduduk skim penempatan semula Batu 4 ½ Batu Kawa Kuching. Selain itu kajian ini juga akan melihat hubungan antara pembolehubah tidak bersandar seperti ciri-ciri sosio demografi, ciri-ciri sosio ekonomi, masalah penduduk skim penempatan semula dengan pembolehubah bersandar seperti persepsi penduduk terhadap kesan pembangunan kawasan sekitar yang wujud. Secara keseluruhannya, kajian yang diperolehi mendapati responden mempunyai persepsi yang positif tentang kesan pembangunan kawasan sekitar yang wujud.

Abstract

The study will focusing on the characteristic aspects of the socio demographic, socio economic and the problem faced by the residents at Batu Kawa Resettlement Scheme Area near mile 4 ½ Kuching. The study will also seek the relationship between the dependent and independent variables. Basically, throughout the study a majority number of respondents have a positive perception forwards the effect and the consequences the development upon their area.

Senarai rajah

Rajah 1: Hierarki Keperluan Maslow	6
Rajah 2: Responden mengikut jantina	11
Rajah 3: Peratusan responden mengikut taraf pendidikan	13
Rajah 4: Bilangan ahli keluarga yang menuntut di sekolah rendah	15
Rajah 5: Bilangan ahli keluarga yang menuntut di sekolah menengah	16
Rajah 6: Bilangan ahli keluarga responden yang menuntut di kolej atau universiti	17
Rajah 7: Bilangan keluarga dan tempat asal	18
Rajah 8: Bilangan penduduk dan sebab perpindahan ke skim penempatan semula	19
Rajah 9: Pendapatan ketua isi rumah	20
Rajah 10: Pendapatan keseluruhan isi rumah mengikut peratusan	21
Rajah 11: Masalah banjir di kalangan responden	22

Senarai jadual

Jadual 1: Bilangan responden mengikut umur	12
Jadual 2: Kekerapan ahli keluarga bagi setiap isi rumah	15
Jadual 3: Analisis kolerasi antara umur dan persepsi terhadap kesan pembangunan kawasan sekitar	24
Jadual 4: Analisis kolerasi antara tahap pendidikan ketua isi rumah dan persepsi terhadap kesan pembangunan kawasan sekitar	24
Jadual 5: Analisis kolerasi antara pendapatan ketua isi rumah dan persepsi terhadap kesan pembangunan kawasan sekitar	25
Jadual 6: Analisis kolerasi antara pendapatan keseluruhan isi rumah dan persepsi terhadap kesan pembangunan kawasan sekitar	25
Jadual 7: Analisis varians antara ciri-ciri bangsa dan persepsi terhadap kesan pembangunan kawasan sekitar	26
Jadual 8: Analisis varians antara pekerjaan ketua isi rumah dan persepsi terhadap kesan pembangunan kawasan sekitar	26
Jadual 9: Analisis varians antara pekerjaan isteri ketua isi rumah dan persepsi terhadap kesan pembangunan kawasan sekitar	27
Jadual 10: Ujian perbezaan persepsi antara jantina dan kesan pembangunan kawasan sekitar.	27

SENARAI KANDUNGAN

Pengakuan pelajar	I
Penghargaan	II
Abstrak	III
Abstract	IV
Senarai rajah	V
Senarai jadual	VI
Pendahuluan	I
Latar belakang	1
Kenyataan masalah	2
Objektif kajian	2
Kepentingan kajian	2
Kerangka teori dan definisi konsep	3
Kajian tentang sosio demografi	3
Definisi sosio ekonomi	3
Konsep pembangunan	4
Keperluan masyarakat	5
Penempatan semula	6
Metodologi Kajian	8
Populasi dan persampelan	8
Data primer	9
Data sekunder	9
Alat pengumpulan data	9
Borang soal selidik	9
Kaedah temubual berstruktur	9
Pemerhatian	10

Pembolehkan bersandar dan pembolehkan tidak bersandar	10
Analisis data	10
Batasan kajian	10
Keputusan dan perbincangan	11
Ciri-ciri sosio demografi penduduk	11
Ciri-ciri sosio ekonomi penduduk	19
Masalah penduduk skim penempatan semula	21
Persepsi penduduk terhadap pembangunan kawasan sekitar	23
Hubungkait antara ciri-ciri sosio demografi dan sosio ekonomi penduduk dengan persepsi penduduk terhadap pembangunan kawasan sekitar	23
Perbezaan persepsi responden ke atas pembangunan kawasan sekitar berdasarkan bangsa, pekerjaan ketua isi rumah dan pekerjaan isteri ketua isi rumah	25
Perbezaan persepsi antara jantina dengan persepsi terhadap pembangunan kawasan sekitar	27
Ringkasan, cadangan dan kesimpulan	27
Hasil utama kajian	28
Ciri-ciri sosio demografi penduduk	28
Ciri-ciri sosio ekonomi penduduk	28
Masalah penduduk skim penempatan semula	28
Pesepsi penduduk terhadap kesan pembangunan kawasan sekitar	29
Analisis kolerasi	29
Analisis varians	29
Analisis T-test	29
Kesimpulan	30
Cadangan	30
Bibliografi	32
Lampiran	34

PENDAHULUAN

Dalam bab ini perkara yang dibincangkan adalah menyentuh tentang latarbelakang kajian, kenyataan masalah, objektif kajian dan kepentingan kajian. Selain itu, dalam bab ini juga dikemukakan tentang ulasan-ulasan kajian lepas yang berkaitan dengan kajian ini.

Latar belakang

Dasar pembangunan nasional yang telah dilancarkan oleh Yang Amat Berhormat Dato' Seri Dr. Mahathir Mohamad pada 17 Jun 1991 merupakan titik tolak kepada kemajuan dan keadilan dari segi sosial, kualiti hidup dan ekonomi. (INTAN, 1994). Dasar Pembangunan Nasional merupakan lanjutan daripada Dasar Ekonomi Baru yang telah digunakan dari tahun 1971 hingga 1990. Menurut Ismail (1990), secara amnya pembangunan di Malaysia terbahagi kepada 2 struktur iaitu pertama adalah dasar-dasar perancangan sebelum merdeka yang lebih berorientasikan kepada pencapaian matlamat pemerintahan penjajah. Kedua adalah dasar perancangan pembangunan selepas merdeka iaitu ke arah mengikis kesan-kesan pemerintahan British melalui penggubalan semula matlamat dan keutamaan pembangunan yang sesuai dengan aspirasi nasional.

Antara strategi Dasar Pembangunan Nasional adalah mengekalkan terus strategi asas DEB iaitu pembasmian kemiskinan dan penyusunan semula masyarakat dari segi keseimbangan sosial dan ekonomi antara kaum. Pelbagai pendekatan telah digunakan untuk membantu masyarakat dalam usaha pembasmian kemiskinan dan penyusunan semula masyarakat. Antaranya adalah pembukaan tanah baru untuk petempatan penduduk agar mendapat peluang kerja dan tempat tinggal yang sempurna. Contoh yang sama dapat dilihat dengan pembukaan tanah oleh kerajaan bagi program penempatan semula penduduk.

Skim penempatan semula dilaksanakan oleh kerajaan untuk mewujudkan kawasan penempatan yang terancang dan dalam masa yang sama membantu penduduk mendapatkan tanah dan tempat tinggal sendiri. Sejarah penempatan semula di Malaysia bermula dengan pembukaan kampung baru sebelum merdeka dan selepas merdeka. Kampung baru diperkenalkan kerana penglibatan penduduk setinggan dengan kegiatan komunis semasa darurat. Bagi mengatasi masalah penglibatan penduduk dalam kegiatan komunis satu jawatankuasa setinggan telah ditubuhkan pada Disember 1948 untuk mengawal setinggan dengan berkesan. Dalam tempoh dua bulan, jawatankuasa setinggan telah menyelesaikan kajian mereka dan telah mengemukakan laporan kepada Laporan Pesuruhjaya Tinggi (Report of High Commission) untuk tindakan seterusnya pada bulan Februari 1949 (Wahab, 1991). Antara cadangan dalam laporan tersebut adalah penempatan semula setinggan di kawasan yang boleh dikawal iaitu kawasan kampung baru dan penghapusan setinggan secara menyeluruh.

Selepas merdeka pula pembukaan kampung baru lebih berfokus kepada mewujudkan penempatan yang terancang untuk penduduk. Antara penempatan terancang yang diperkenalkan adalah kampung atau desa dalam kawasan bandar, estet perumahan termasuk pembangunan semula pusat bandar dan penempatan FELDA (Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan).

Kenyataan masalah

Penempatan semula merupakan satu usaha yang dijalankan oleh kerajaan untuk membantu masyarakat terutamanya penduduk setinggan untuk mendapatkan tempat tinggal. Selain itu, kerajaan juga memberi hak pemilikan tanah kepada penduduk yang diambil tanah mereka untuk proses pembangunan sesuatu kawasan. Kewujudan kawasan penempatan semula memberi banyak kesan kepada penduduk yang terlibat. Kajian ini akan melihat pelbagai implikasi yang timbul ke atas penduduk yang dipindahkan dan berpindah ke kawasan skim penempatan semula. Kewujudan penempatan semula memberi kesan ke atas sosio ekonomi dan sosio demografi penduduk. Selain itu, kedudukan kawasan penempatan semula yang dirancang turut mempengaruhi pembangunan di sekitar kawasan kajian. Pembangunan kawasan ini seterusnya akan memberi pelbagai kesan ke atas masyarakat setempat terutamanya penduduk skim penempatan semula.

Objektif kajian

Objektif umum kajian adalah untuk mengkaji struktur sosio demografi dan ciri-ciri sosio ekonomi penduduk yang berkaitan dengan pembangunan kawasan sekitar di skim penempatan semula Batu 4 ½ Batu Kawa.

Objektif khusus kajian pula adalah:

1. Mengkaji struktur sosio demografi penduduk seperti umur, jantina, pendidikan, pendapatan, bilangan ahli keluarga dan pekerjaan;
2. Mengkaji ciri-ciri sosio ekonomi penduduk;
3. Mengenalpasti masalah-masalah yang dihadapi oleh penduduk skim penempatan semula;
4. Melihat hubungkait antara beberapa ciri-ciri sosio demografi dan sosio ekonomi penduduk dengan persepsi terhadap kesan pembangunan kawasan sekitar;
5. Mengenalpasti perbezaan persepsi di antara jantina terhadap kesan pembangunan kawasan sekitar.

Kepentingan kajian

Kajian ini akan memberi ilmu pengetahuan baru dalam bidang ilmiah dan akademik. Hasil kajian yang dibuat diharap akan dapat menambahkan maklumat yang sedia ada berkenaan program pembangunan dan skim penempatan semula di Sarawak. Selain itu, ia boleh dijadikan rujukan kerajaan atau agensi pembangunan bagi memperbaiki kelemahan program skim penempatan semula yang dirancang oleh kerajaan.

Melalui kajian yang dijalankan dapat juga diketahui masalah yang wujud antara masyarakat setempat dengan agensi yang terlibat agar langkah penyelesaian dapat diambil. Maklumat yang diperolehi diharap dapat dijadikan panduan kepada penyelidik lain yang berminat untuk dijadikan sebagai rujukan.

Akhir sekali, kajian ini adalah bagi mengetahui sejauhmana program Skim Penempatan Semula dapat membantu meningkatkan taraf hidup penduduk yang terlibat serta keberkesannya dalam membantu penduduk yang telah terlibat.

KERANGKA TEORI DAN DEFINISI KONSEP

Dalam bahagian ini akan dibincangkan beberapa konsep dan definisi yang berkaitan dengan kajian ini. Konsep dan definisi yang dibincangkan adalah berdasarkan kajian dan penyelidikan yang lepas.

Kajian tentang sosio demografi

Kajian tentang penduduk memberi penjelasan terhadap taburan, komposisi dan migrasi penduduk. (Clarke, 1987). Ia dapat menyatakan bilangan, kepadatan dan kualiti penduduk di sesuatu kawasan. Antara prinsip-prinsip umum yang terkandung dalam melihat demografi penduduk yang dikemukakan oleh Clarke (1987) adalah seperti (1) jenis ekonomi yang menentukan ciri dan bentuk penempatan, (2) taburan pengeluaran serta organisasi kawasan pengeluaran memberi sumbangan yang jelas tentang keadaan-keadaan sekeliling dan pengaruhnya terhadap petempatan dan bentuknya, (3) penyesuaian orang pindahan dengan alam sekitar geografi yang baru adalah dipengaruhi oleh tabiat bekerja serta kemahiran bekerja yang sedi ada, (4) perindustrian yang kompleks serta sebesar mana fungsi yang dimainkan oleh bandar menentukan jumlah penduduknya dan (5) lokasi dari segi geografi-ekonomi sesebuah bandar mempengaruhi konsentrasi serta jenis fungsi yang dijalankan oleh bandar tersebut.

Data penduduk yang sering dikaji terdiri daripada dua jenis iaitu keadaan penduduk pada satu masa tertentu termasuklah taburannya dari segi geografi dan strukturnya atau komposisinya dan kedua adalah perubahan atau unsur dinamik penduduk mengikut masa dan tempat, seperti pertumbuhan atau pengurangan penduduk disebabkan oleh kadar kelahiran, kematian dan migrasi.

Definisi sosio ekonomi

Menurut Ismail (1990) konsep yang berkaitan kajian sosio ekonomi bermula pada tahun 1960 an apabila disadari bahawa pengukuran pembangunan terlalu mengutamakan petunjuk-ekonomi sahaja. Hal ini wujud kerana kebanyakan negara-negara sedang membangun yang menghadapi masalah kemasyarakatan dan kesejahteraan hidup manusia sering diabaikan walaupun tujuan sebenar pembangunan adalah untuk meningkatkan taraf hidup serta kualiti hidup manusia, menambah kesejahteraan hidup masyarakat dan membawa penghidupan yang lebih bermakna.

Kajian Ismail (1990) melihat pengertian sosio ekonomi adalah menekankan aspek kemasyarakatan dan kemanusiaan dalam penilaian terhadap sosio ekonomi. Ismail (1990) juga melihat pendapat pelbagai pertubuhan dunia tentang pengertian sosio ekonomi. Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (UN) menekankan kepentingan hubungan antara kemajuan sosial dan ciri-ciri kependudukan melalui penilaian ke atas keadaan hidup masyarakat dan kesejahteraannya. Pertubuhan kesihatan sedunia (WHO) pula melihat taraf sosio-ekonomi yang baik bergantung kepada darjah dan kemudahan mendapat khidmat kesihatan. Pertubuhan Buruh Antarabangsa (ILO) menekankan kepentingan menilai pekerjaan, pengangguran dan pekerjaan yang tidak mencukupi. Institut Penyelidikan Pertahanan Bangsa-Bangsa Bersatu pula menyatakan aspek kemasyarakatan dan kemanusiaan dalam sosio ekonomi adalah menekankan kepentingan menilai hal jenayah dan penjenayahan di kalangan masyarakat. Institut Penyelidikan Pembangunan Sosial Bangsa-Bangsa Bersatu (UNRISD) menekankan kepentingan petunjuk-petunjuk taraf

kehidupan dan kegunaannya di peringkat kampung dalam meneilai taraf sosio ekonomi sesebuah masyarakat.

Malaysia menggunakan kepentingan indikator sosio ekonomi bagi penilaian program pembangunan terhadap beberapa perkara iaitu memberi gambaran daripada perspektif sosio ekonomi secara jelas tentang kesan pembangunan daripada segi kemasyarakatan dan pembangunan, memberi maklumat untuk mengesan dan mengawal peringkat serta taburan faedah pembangunan dan memberi amaran awal tentang masalah sosial yang telah dan akan timbul yang boleh menjejaskan seluruh tujuan pembangunan jika tidak dikawal dan diperbaiki dengan segera. Secara amnya indikator-indikator penilaian program sosio ekonomi bertujuan untuk menunjukkan faedah dan kesan akhir segala usaha pembangunan ke arah pertambahan kesejahteraan hidup manusia dan masyarakat. Bahagian Penyelidikan sosio-ekonomi Jabatan Perdana Menteri (SERU) telah membentuk indikator-indikator penilaian pembangunan kepada 12 bahagian penting iaitu kependudukan, perpaduan nasional, penyusunan semula masyarakat, pembasmian kemiskinan, perumahan, pendidikan, pendapatan dan kekayaan, kesihatan dan kekayaan, kesihatan dan pemakanan, buruh dan pekerjaan, sumber-sumber asli, keselamatan awam dan kebudayaan.

Konsep pembangunan

Pembangunan perlu wujud dalam pelbagai peringkat individu, keluarga, sektor, kebangsaan, kawasan, dan peringkat global atau antarabangsa. Pembangunan boleh diertikan sebagai proses ekonomi, sosial, dan perubahan politik yang berlaku dalam sesebuah populasi dan berjaya untuk memperolehi kemajuan dalam peringkat kehidupan. (Cramb dan Dixon, 1988). Menurut Hettne (1982) pula, pembangunan diertikan sebagai sesuatu yang harus mementingkan masyarakat kerana ia akan memberikan kesan kehidupan masyarakat seterusnya membawa kepada perubahan corak pemikiran rakyat.

Menurut Esmen (1991) pula pembangunan adalah konsep yang menggambarkan perkembangan dari aspek kemajuan dalam situasi manusia, pengurangan dan penghapusan kemiskinan, penyakit-penyakit, peningkatan kebajikan dan peluang yang samarata. Usaha tersebut adalah menyeluruh di mana melibatkan transformasi komuniti dari aspek politik, sosial dan budaya termasuk ekonomi yang perlu mengaplikasikan modenisasi, sekularisasi, industrialisasi dan urbanisasi. Esmen juga mencadangkan beberapa dimensi dalam memahami pembangunan. Dimensi pembangunan tersebut adalah seperti pertumbuhan ekonomi yang menyumbang kepada kehidupan yang lebih baik, keadilan dalam pembahagian hasil ekonomi, penambahan kapasiti, kemahiran, insentif untuk mengekalkan kemajuan dan menghadapi cabaran, penggunaan sumber-sumber tempatan untuk masyarakat sendiri dan memastikan *empowerment* kepada setiap individu atau kumpulan menentukan matlamat dan berusaha untuk mencapai kejayaan. Terdapat tiga nilai asas pembangunan iaitu 1) hidup di mana kemampuan untuk memenuhi keperluan asas, 2) yakin diri iaitu rasa hormat terhadap kemampuan diri dan tidak rasa diperalatkan oleh orang lain dan 3) pembebasan dari ikatan iaitu mampu membuat keputusan sendiri iaitu bebas dari kemiskinan, perhambaan, politik dan bebas bersuara. .

Pearce dan rakan-rakan (1990) pula menyatakan pembangunan adalah konsep yang bergantung dengan objektif-objektif yang ingin dicapai oleh perancang pembangunan seperti agensi kerajaan, penganalisa dan penasihat yang terlibat. Pembangunan dilihat sebagai vektor tertentu iaitu (1) peningkatan pendapatan, (2) kemajuan dari aspek kesihatan dan pemakanan, (3) kejayaan dalam bidang pendidikan, (4) perolehan sumber yang ada, (5) keadilan dalam pengagihan pendapatan dan (6) kebebasan.

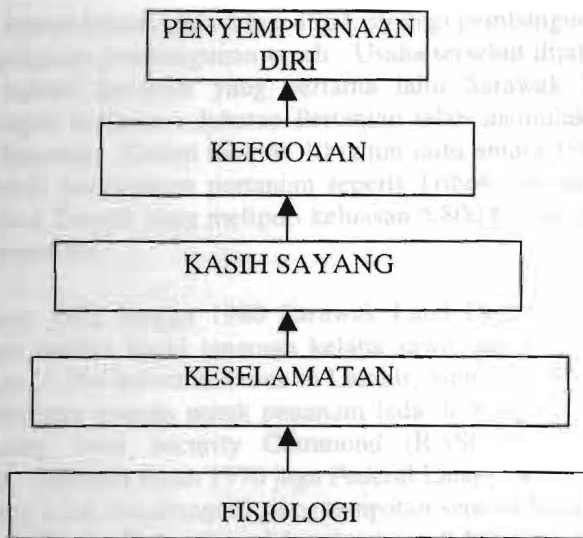
Menurut Ismail (1990) pembangunan adalah proses perubahan yang berlaku secara berterusan dan menyeluruh, merangkumi tiga unsur utama pembangunan ekonomi, sosial dan kemanusiaan. Pembangunan ekonomi adalah asas kemajuan sesebuah masyarakat kerana melalui sumber-sumber digunakan untuk meningkatkan produktiviti, pendapatan dan input yang diperlukan dalam kehidupan. Pembangunan sosial pula memberi peluang untuk menyediakan kemudahan sosial dan perkhidmatan seperti pelajaran, kesihatan, perumahan dan kebajikan yang mana kemajuannya tidak dapat diukur dengan cepat. Ismail (1990) juga melihat pembangunan melalui beberapa indikator untuk menilai sesuatu perubahan dan kemajuan yang dicapai dalam sesuatu proses pembangunan. Antara indikator yang digunakan adalah seperti pendidikan, infrastruktur, kesihatan dan perumahan. Antara indikator dalam pendidikan yang dilihat adalah seperti pertambahan sekolah rendah dan menengah, pengurangan kadar buta huruf, pertambahan guru yang berkelayakan dan kemudahan pengajaran dan pembelajaran di sekolah. Dalam pembangunan infrastruktur pula selalunya ditunjukkan melalui perubahan dan pertambahan kemudahan infrastruktur. Dalam bidang kesihatan indikator yang digunakan adalah berkaitan dengan kriteria demografi seperti kadar kematian dan kadar kelahiran. Ia juga disokong dengan kemajuan kemudahan kesihatan yang ditambah. Indikator perumahan merupakan salah satu daripada petunjuk pembangunan kerana ia merupakan satu keperluan asas yang wajib bagi sesebuah keluarga. Salah satu matlamat pembangunan pada masa kini adalah untuk menyediakan setiap keluarga memperoleh sekurang-kurangnya sebuah rumah.

Keperluan masyarakat

Masyarakat adalah kelompok manusia yang tinggal bersama dalam suatu masa yang sama untuk tempoh masa yang tertentu serta mempunyai kegiatan ekonomi yang sama, berkongsi nilai-nilai dan norma-norma di samping mempunyai peraturan yang tertentu. (Azizah dan Yik Koon, 1998).

Dalam mendefinisikan pembangunan terdapat tiga objektif yang ditekankan iaitu objektif pertama meningkatkan agihan barang-barang dan perkhidmatan asas seperti makanan, tempat tinggal, kesihatan dan perlindungan. Objektif kedua pula adalah meningkatkan kualiti kehidupan iaitu meningkatkan tahap pendapatan, pekerjaan, pendidikan yang merangkumi ekonomi, kemanusiaan dan yakin diri. Objektif ketiga pula adalah untuk meningkatkan pilihan ekonomi dan sosial masyarakat.

Ketiga-tiga objektif pembangunan tersebut dapat dikaitkan dengan teori keperluan Maslow (1954). Dalam teori tersebut Maslow telah mengaitkan manusia dengan lima jenis keperluan asas dalam hidup seperti dalam gambarajah di sebelah;

Sumber: Benjamin, Hopkins dan Nations, 1987

Rajah 1: Hierarki Keperluan Maslow

Menurut Mohamed (1990) Maslow menganggap keperluan masyarakat adalah bermula daripada asas hinggalah pada tahap yang paling kompleks. Keperluan yang terendah akan dicapai dahulu sebelum keperluan seterusnya dipenuhi. Munji dan Redzuan (1990) melihat dalam hierarki keperluan Maslow, keperluan paling asas adalah fisiologi. Keperluan fisiologi adalah seperti makanan, air, udara, tempat tinggal, pakaian dan keperluan asas yang lain. Apabila semua keperluan fisiologi tersebut telah dipenuhi manusia akan beralih kepada keperluan kedua iaitu keselamatan. Keperluan keselamatan akan memastikan manusia dapat hidup dengan kesejahteraan di mana manusia akan memastikan diri mereka mempunyai pekerjaan yang baik. Rumah yang baik juga diperlukan untuk menjamin keselamatan hidup manusia. Tahap ketiga hierarki keperluan Maslow pula adalah merujuk kepada kasih sayang. Pada tahap ini manusia akan memenuhi keperluan disayangi dan menyayangi. Tahap seterusnya adalah tahap keegoan diri di mana tahap ini akan memastikan manusia itu sendiri bermotivasi untuk memenuhi kehendak dengan mencari kepuasan diri dan kerjaya. Manusia juga ingin dihormati sebagai seorang yang berkebolehan dan telah menyumbang sesuatu kepada masyarakat. Tahap terakhir dalam hierarki keperluan Maslow adalah kesempurnaan diri. Pada peringkat ini manusia ingin sedar akan kebolehan serta makna hidup yang telah diperolehinya. Pada peringkat ini juga, mereka akan memenuhi kehendak mereka dengan memenuhi kehendak orang lain serta tidak mementingkan diri sendiri.

Penempatan semula

Menurut Bank Dunia penempatan semula adalah melibatkan dua proses sosial iaitu perubahan dan pembinaan semula tempat tinggal penduduk. Pemulihan tersebut akan mendatangkan pelbagai kesan terhadap permintaan, risiko, kos, sosio budaya dan ekonomi penduduk yang terlibat. (Dandot, 1996).

Sejak mencapai kemerdekaan pada tahun 1963, strategi pembangunan yang ditekankan di negeri Sarawak adalah program pembangunan tanah. Usaha tersebut dijalankan oleh agensi dan organisasi kerajaan. Agensi kerajaan yang pertama iaitu Sarawak Development Finance Corporation (SDFC) dengan kerjasama Jabatan Pertanian telah memulakan usaha penempatan semula tanah di negeri Sarawak. Dalam tempoh 10 tahun iaitu antara 1964 hingga 1974 SDFC telah membangunkan tujuh penempatan pertanian seperti Triboh, Melugu, Skrang, Meradong, Sibintek, Lambir dan Lubai Tengah yang meliputi keluasan 5,800 hektar untuk penanaman getah yang melibatkan 1,175 peneroka.

Di antara tempoh 1972 hingga 1980 Sarawak Land Development Board mula mula menekankan penempatan semula bagi tanaman kelapa sawit dan koko berbanding getah. Ia melibatkan pembangunan 15,294 hektar kawasan di Lambir, Subis dan Mukah. Selain itu, SLDB juga mewujudkan penempatan semula untuk penanam lada di Nanga Sekuau pada tahun 1974 dengan kerjasama Rajang Area Security Commond (RASCUM). Penempatan tersebut melibatkan 400 keluarga. Bermula tahun 1970 juga Federal Land Consolidation and Rehabilitation Authority (FELCRA) juga telah membangunkan penempatan semula berasaskan tanaman lada di Nanga Ngungun, Jagau, Tada dan Nanga Dap dalam kawasan RASCUM di Daerah Sibu.

Terdapat beberapa matlamat penempatan semula penduduk yang telah dikenalpasti. Pertama adalah untuk menyeimbangkan penduduk yang padat ke kawasan yang kurang padat. Di Malaysia seperti yang terkandung dalam Rancangan Malaysia Ketiga menyatakan "penempatan semula penduduk tertentu ke kawasan yang mempunyai peluang dan potensi pembangunan adalah bertujuan untuk mengurangkan tekanan ke kawasan yang penduduknya padat dan alam sekitarnya tidak begitu sesuai untuk pembangunan" (Shukri, 1992).

Matlamat seterusnya adalah untuk menyediakan tenaga buruh pada masa depan. Kerajaan memindahkan penduduk ke kawasan yang akan menjadi pusat perindustrian pada masa depan. Matlamat penempatan semula penduduk ini adalah untuk menyediakan tenaga buruh pada masa depan yang diperlukan sebagai penggerak ekonomi. Dalam teori pembangunan Lewis, tenaga buruh merupakan aset yang penting dalam menggerakkan industri sesebuah negara. Di Malaysia seperti yang dinyatakan dalam Rancangan Malaysia Ketiga, penempatan penduduk adalah bertujuan "untuk menyediakan tenaga buruh yang diperlukan bagi tanah-tanah projek-projek penempatan dan kemajuan tanah dan projek-projek pembangunan yang lain di kawasan-kawasan yang kurang padat penduduknya" (Shukri, 1992).

Matlamat penempatan semula juga bertujuan untuk perlindungan dan keselamatan. Bencana alam seperti banjir, gempa bumi, letupan gunung berapi, wabak penyakit, dan sebagainya telah menempatkan penduduk yang terbabit ke kawasan yang lebih selamat. Penempatan ini mungkin untuk sementara. Adakalanya penempatan ini kekal. Bagi peperangan yang berlaku di negara timur barat, penempatan semula adalah bertujuan untuk perlindungan sahaja. Di Malaysia, penempatan akibat bencana alam seperti banjir adalah bersifat sementara sahaja. Apabila keadaan sudah selamat mangsa banjir akan dibenarkan balik ke rumah masing-masing. Namun, terdapat penempatan yang kekal iaitu penempatan yang telah dirancang pada masa darurat pada tahun 1950. Tujuan penempatan ini adalah bertujuan untuk menjamin keselamatan penduduk di pinggir hutan disamping menyekat komunis daripada mendapat bekalan makanan.

Penempatan semula penduduk juga adalah bertujuan untuk membangunkan kawasan luar bandar atau kawasan yang kurang maju. Sesuatu kawasan tidak akan membangun dengan sendiri jika tidak terdapat bahan mentah atau pusat pentadbiran. Jadi, penempatan semula penduduk ke

kawasan luar bandar atau kawasan kurang maju perlu memandangkan penempatan semula akan membawa masuk agen-agen pembangunan seperti jalan raya, bekalan air bersih, bekalan elektrik, dan kemudahan infrastruktur yang lain. Di kawasan penempatan semula, peningkatan penduduk akan memaksa kerajaan menyediakan segala kemudahan asas seperti pendidikan, bekalan air dan elektrik, kemudahan pos dan jalan raya.

Secara kesimpulannya penempatan semula penduduk adalah untuk memperbaiki taraf sosio ekonomi penduduk dengan menempatkan penduduk di kawasan yang mempunyai kemudahan infrastruktur dan kemudahan sosial. Selain itu, matlamat lain juga adalah untuk mencapai matlamat politik dan keselamatan.

METODOLOGI KAJIAN

Perbincangan dalam bab ini ditumpukan kepada kaedah-kaedah penyelidikan yang digunakan dalam mengumpul maklumat. Oleh kerana maklumat-maklumat yang diperolehi tidak terdapat dalam simpanan sesebuah agensi atau pihak sahaja, maka pelbagai kaedah digunakan untuk mengumpul maklumat.

Populasi dan persampelan

Menurut Ayob (1983) populasi adalah sekumpulan unsur atau benda yang menjadi perkara kajian kita. Kajian ini melibatkan penduduk yang mendiami kawasan kajian iaitu kawasan skim penempatan semula Batu 4 ½ Batu Kawa. Kesemua responden yang terpilih adalah terdiri daripada penduduk yang mendiami kawasan fasa 2 tahap 1, fasa 2 tahap 2 dan fasa 3. Dalam kawasan penempatan semula ini kebanyakan penduduk berbangsa Melayu, Iban, Bidayuh dan Cina serta sebilangan kaum lain seperti India, Kayan dan Kenyah. Majoriti penduduk yang mendiami kawasan ini mendapat tanah untuk penempatan mereka kerana beberapa sebab tertentu seperti kawasan tempat tinggal asal mereka digunakan oleh kerajaan untuk projek pembangunan, berpindah kerana mendiami kawasan setinggan dan terdapat juga penduduk yang memohon sendiri daripada Jabatan Tanah dan Survei untuk mendapatkan tanah kediaman di skim penempatan semula. Kebanyakan penduduk berpindah dari kawasan seperti Petanak, Lake Garden, Sungai Laruk, Jalan Ong Kee Hui, Combine Churches, Kampung Kudei, Kampung Siol Kandis, Tabuan Dayak, Stutong, Batu 10, Kampung Bako dan Kampung Boyan. Berdasarkan pemerhatian yang dibuat oleh penyelidik terdapat juga tanah di kawasan kajian yang telah dimiliki tetapi masih belum didiami oleh pemilik tanah. Melalui pemerhatian yang dibuat terdapat 600 buah rumah kediaman yang telah dibina dan diduduki sepenuhnya.

Rangka persampelan merupakan kumpulan kecil atau individu atau unsur yang boleh digunakan untuk memilih unsur yang hendak ditinjau. Senarai tersebut tidak semestinya mengandungi semua unsur dalam populasi. (Ayob, 1983). Sampel pula adalah kumpulan kecil unsur yang telah diambil daripada satu rangka persampelan sampel yang akan mewakili populasi yang terpilih. Persampelan yang akan digunakan adalah persampelan berkelompok. Menurut Razali (1991) persampelan berkelompok melibatkan pemilihan berkelompok secara rawak daripada satu kumpulan yang besar. Jika satu-satu kelompok telah dipilih, setiap ahli dalam kelompok itu akan dipilih menjadi sampel. Dalam kajian ini, rangka persampelan adalah terdiri daripada 600 buah rumah kediaman yang terdapat di kawasan kajian. Daripada 600 rangka persampelan yang terpilih sampel yang akan digunakan dalam kajian ini adalah 60 responden. Setiap 15 orang responden akan diambil dari setiap kelompok bangsa iaitu bangsa melayu, iban,

cina dan bidayuh. Setiap rumah menyumbangkan seorang responden yang diwakili oleh ketua isi rumah.

Data primer

Data primer diperolehi melalui maklumat diri individu yang diberikan oleh mereka sendiri yang terpilih untuk dikaji (Ayob, 1983). Data yang dikutip daripada sumber primer dalam kajian ini adalah seperti latar belakang responden dari segi ciri-ciri sosio demografi dan ciri-ciri sosio ekonomi penduduk. Data primer yang diambil adalah melalui soal selidik dan temubual. Satu set borang soal selidik telah diedarkan kepada responden yang mewakili keseluruhan populasi dalam kawasan yang dikaji.

Selain daripada menggunakan borang soal selidik, data primer juga turut diperolehi melalui temubual terus dengan penduduk kampung yang dipilih secara rawak. Temubual juga melibatkan ketua kampung dan ketua kaum yang terlibat dalam kawasan kajian. Kaedah temubual ini dibuat untuk mendapatkan penerangan yang lebih terperinci dalam mendapatkan maklumat yang dikaji.

Data sekunder

Data sekunder dikumpul secara langsung daripada sumber-sumber yang berkaitan dengan masalah kajian. Data sekunder meliputi maklumat dan data yang diperolehi daripada bahan-bahan bertulis daripada jurnal, buku ilmiah, kertas kerja dan buku manuskrip yang terdapat dalam perpustakaan.

Alat pengumpulan data

Borang soal selidik

Borang soal selidik adalah merupakan kaedah yang biasa digunakan oleh penyelidik sains sosial. Ia dibentuk berdasarkan latarbelakang seperti jumlah penduduk, tahap pendidikan dan elemen-elemen demografi yang lain. Borang soal selidik perlu disusun dengan teratur untuk tujuan kelicinan proses mengumpul maklumat dan menganalisis data. Soalan yang disediakan dibahagikan kepada kepada tiga jenis iaitu bersifat terbuka, aneka pilihan dan dua pilihan.

Kaedah temubual berstruktur

Kaedah temubual berstruktur digunakan untuk mendapatkan maklumat daripada kumpulan yang berkepentingan seperti pegawai di Jabatan Tanah dan Suevei, ketua kampung, ketua kaum dan ahli jawatankuasa kemajuan dan keselamatan kampung. Soalan tersebut penting bagi mengetahui sedikit sebanyak tentang latarbelakang keseluruhan kampung agar maklumat yang diperolehi dapat diperkukuhkan.

Pemerhatian

Pemerhatian langsung dipilih oleh penyelidik untuk melihat secara langsung apa yang didapati di kawasan kajian. Dalam membuat pemerhatian penyelidik telah pergi ke kawasan lapangan misalnya tempat tinggal penduduk untuk melihat pembangunan yang wujud di kawasan sekitar kajian.

Gambar dirakamkan sebagai bahan bukti maklumat di mana ia sukar dihuraikan dalam bentuk kualitatif contohnya gambaran tentang kemudahan infrastruktur di kawasan kajian dan pembangunan yang telah wujud.

Pembolehubah bersandar dan pembolehubah tidak bersandar

Menurut Razali (1991), dalam satu-satu uji kaji terdapat pembolehubah yang nilainya boleh diubah secara langsung oleh penyelidik. Pembolehubah ini dipanggil pemboleh ubah bersandar. Nilai-nilai pemboleh ubah tidak bersandar biasanya digunakan sebagai dasar untuk membuat ramalan terhadap nilai pembolehubah yang bersandar kepadanya. Kerlinger (1984) merumuskan pembolehubah tidak bersandar sebagai "an independent variable the presumed effect". Pembolehubah tidak bersandar adalah suatu keadaan yang akan mempengaruhi pemboleh ubah bersandar sebagai aspek yang boleh dijangkakan keputusannya. Dalam erti kata lain pembolehubah tidak bersandar boleh berdiri sendiri tanpa bergantung kepada pemboleh ubah lain. Dalam kajian ini pembolehubah tidak bersandar meliputi ciri-ciri sosio demografi dan ciri-ciri sosio ekonomi penduduk yang mendiami kawasan skim penempatan semula serta masalah yang dihadapi oleh penduduk yang mendiami penempatan semula kerana diarah oleh pihak tertentu. Pembolehubah bersandar dalam kajian ini adalah persepsi responden terhadap kesan samaada positif atau negatif yang wujud hasil pembangunan yang berlaku di sekitar kawasan kajian.

Analisis data

Analisis data dilakukan menggunakan *Statistical Package for Social Science* (SPSS). Pengkaji juga menggunakan statistik diskriptif untuk melihat purata, peratusan, kolerasi, ujian T-test dan analisis varians bagi menerangkan dan mempersembahkan data yang diperolehi. Penyelidik juga menggunakan perisian Arc View 3.1 untuk melihat kawasan kajian dalam bentuk pemetaan.

Batasan kajian

Dalam mendapatkan data dan maklumat tentang kajian yang dilakukan terdapat berbagai-bagai batasan telah dihadapi antaranya adalah terdapat penduduk yang tidak mahu bekerjasama dengan penyelidik kerana tidak mahu latar belakang mereka diketahui.

Para responden juga sukar ditemui untuk ditemubual kerana mereka sibuk dengan kegiatan harian mereka. Mereka hanya sempat meluangkan masa yang begitu singkat kepada penyelidik untuk ditemubual.

Selain itu terdapat juga penduduk yang terdiri daripada golongan tua yang tidak begitu mahir dalam membaca dan menulis menyebabkan penyelidik sukar untuk menjalankan survei menggunakan borang soal selidik. Apabila timbul masalah untuk mengisi borang soal selidik, penyelidik perlu menggunakan kaedah temubual untuk melengkapkan borang soal selidik, namun apabila ditanya tentang soalan-soalan tertentu terdapat responden yang tidak menjawab dengan tepat soalan yang diajukan.

Dalam mendapatkan data rasmi pula, penyelidik juga mengalami banyak masalah kerana tidak banyak kajian lepas yang dapat dijadikan rujukan terutamanya di kawasan kajian. Oleh itu, timbul masalah dalam mendapatkan maklumat yang sesuai menyebabkan data yang diperolehi adalah terhad.

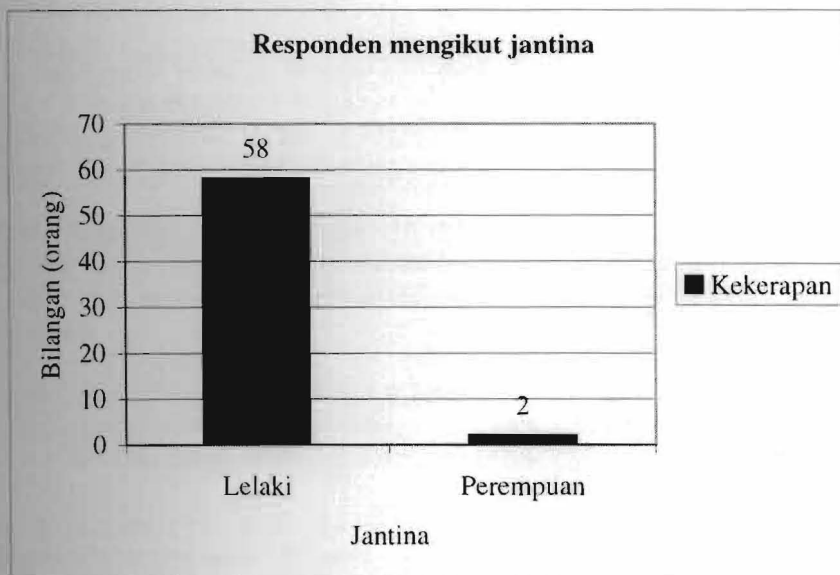
Oleh kerana kekurangan kos dan masa untuk menjalankan kajian, penyelidik hanya memilih secara rawak sahaja responden yang ditemubual dan diagihkan borang soal selidik.

KEPUTUSAN DAN PERBINCANGAN

Dalam bab ini akan membincangkan tentang hasil kajian yang di perolehi. Hasil kajian ini adalah berdasarkan survei dan kajiselidik yang diperolehi daripada pelbagai pihak. Keputusan dan perbincangan ini akan dibincangkan berdasarkan objektif kajian.

Ciri-ciri sosio demografi penduduk

Melalui kaedah survei yang digunakan didapati kebanyakan responden yang menjadi ketua isi rumah adalah terdiri daripada golongan lelaki. Dalam kesemua responden yang terpilih, 96.7 % responden adalah lelaki manakala 3.3% responden terdiri daripada ketua isi rumah perempuan. Sila rujuk **rajah 2**.

Rajah 2: Responden mengikut jantina

Kebanyakan responden adalah mempunyai keluarga sendiri. Mereka adalah golongan yang memiliki sendiri tanah di skim penempatan semula Batu Kawa. Penduduk yang terpilih menjadi responden kebanyakannya berumur di antara 21 hingga 66 tahun. Golongan umur yang paling ramai menjadi responden adalah dalam lingkungan umur 48 hingga 66 tahun iaitu sebanyak 34 % daripada keseluruhan responden. Sebanyak 32 % responden adalah berumur di antara 41 hingga 50 tahun manakala 22 % responden adalah berumur di antara 32 hingga 40 tahun. Paling sedikit responden adalah berumur antara 21 hingga 31 tahun iaitu hanya 12 %. Sila rujuk **jadual 1** untuk melihat bilangan responden mengikut kategori umur.

Jadual 1: Bilangan responden mengikut umur

Umur (tahun)	Kekerapan	Peratusan (%)
21-31	7	12
32-40	13	22
41-47	19	32
48-66	21	34
Jumlah	60	100

Daripada 60 orang responden yang diambil, responden akan dibahagikan mengikut 4 jenis bangsa yang berlainan. Ini adalah bertujuan untuk melihat pendapat yang berlainan daripada setiap responden tersebut. Antara responden yang diambil adalah masing-masing 15 orang daripada setiap bangsa iaitu terdiri daripada bangsa Melayu, Cina, Bidayuh dan Iban.

Melihat kepada taraf pendidikan responden pula, kebanyakan responden adalah terdiri daripada lepasan sekolah rendah iaitu seramai 38.3 % responden. Sebanyak 26.7 % responden adalah lepasan sekolah menengah rendah. Bagi responden yang merupakan lepasan Sijil Peperiksaan Malaysia jumlahnya adalah sebanyak 21.7 %. Paling sedikit responden adalah terdiri daripada golongan yang tidak bersekolah iaitu seramai 13.3 % responden. **Rajah 3** akan menunjukkan secara lebih terperinci tentang taraf pendidikan responden.

Rajah 3: Peratusan responden mengikut taraf pendidikan

Dalam melihat ahli keluarga yang tinggal di skim penempatan semula Batu Kawa pula, ia dikategorikan mengikut umur. Golongan umur yang dilihat adalah 1 hingga 7 tahun, 8 hingga 15 tahun, 16 hingga 18 tahun, 19 hingga 25 tahun, 26 hingga 40 tahun, 41 hingga 56 tahun dan 57 tahun ke atas. Bagi lingkungan umur 1 hingga 7 tahun, seramai 34 buah keluarga tidak mempunyai ahli keluarga berumur 1 hingga 7 tahun. 18 buah keluarga mempunyai 1 orang ahli keluarga berumur antara 1 hingga 7 tahun. 7 buah keluarga pula mempunyai ahli keluarga berumur antara 1 hingga 7 tahun. Sebuah keluarga mempunyai ahli keluarga seramai 3 orang dalam lingkungan umur 1 hingga 7 tahun.

Bagi lingkungan umur 8 hingga 15 tahun pula, terdapat 18 buah keluarga tidak mempunyai ahli keluarga berumur 8 hingga 15 tahun. Selebihnya adalah 26 keluarga mempunyai seorang ahli keluarga berumur anantara 8 hingga 15. Terdapat 5 buah keluarga mempunyai 3 orang dan 2 buah keluarga mempunyai 4 orang ahli keluarga berumur antara 8 hingga 15 tahun.

Dalam lingkungan umur antara 16 hingga 18 tahun pula 29 buah keluarga tidak mempunyai ahli keluarga berumur dalam lingkungan umur tersebut. Manakala masing-masing 22 dan 9 buah keluarga mempunyai ahli seramai 2 dan 3 orang dalam lingkungan umur 16 hingga 18 tahun.

Terdapat masing-masing 14, 11 dan 3 buah keluarga mempunyai seorang, 2 orang dan 3 orang ahli keluarga berumur antara 19 hingga 25 tahun. Selebihnya 32 buah keluarga tidak mempunyai ahli keluarga dalam lingkungan umur tersebut.

Bagi lingkungan umur 26 hingga 40 tahun pula 18 buah keluarga tidak mempunyai ahli keluarga dalam lingkungan umur tersebut. Paling banyak keluarga mempunyai seorang ahli keluarga berumur antara 26 hingga 40 tahun iaitu seramai 36 buah keluarga. Terdapat 18 buah

keluarga tidak mempunyai ahli keluarga dalam lingkungan umur tersebut. Manakala masing-masing sebuah keluarga mempunyai 3 dan 5 orang ahli keluarga dalam lingkungan umur antara 26 hingga 40 tahun.

Dalam lingkungan umur 41 hingga 56 tahun pula kebanyakan keluarga tidak mempunyai ahli keluarga dalam lingkungan umur tersebut iaitu seramai 35 buah keluarga. Seramai 22 buah keluarga mempunyai ahli keluarga seramai seorang dalam lingkungan umur tersebut. Manakala 3 buah keluarga mempunyai ahli keluarga seramai 2 orang dalam lingkungan umur 41 hingga 56 tahun.

Dalam lingkungan umur 57 tahun ke atas 51 buah keluarga tidak mempunyai ahli keluarga dalam lingkungan umur tersebut. Manakala terdapat sebanyak 4 buah keluarga mempunyai 1 orang dan 5 buah keluarga mempunyai 2 orang ahli keluarga berumur 57 tahun ke atas.

Dalam kajian ini juga dikaji berapa orang ahli keluarga mengikut hubungan dengan ketua isi rumah telah dikaji. Antara hubungan yang dikaji adalah hubungan isteri, ibu mertua, bapa mertua, bapa, ibu sepupu, anak dan hubungan lain dengan ketua isi rumah. Terdapat 58 atau 96.7 % ketua isi rumah adalah mempunyai isteri. Manakala 2 atau 3.3 % responden tidak mempunyai isteri kerana dalam kajian ini terdapat 2 orang daripada ketua isi rumah adalah terdiri daripada perempuan. Melalui hasil kajian kedua-dua ketua isi rumah tersebut adalah ibu tunggal.

Terdapat 6.7 % ketua isi rumah mempunyai ibu mertua tinggal bersama mereka. Manakala terdapat 3.3 % ahli keluarga mempunyai hubungan bapa mertua dengan ketua isi rumah. Bagi yang mempunyai hubungan bapa dengan ketua isi rumah pula adalah seramai 13.3 %. Bagi yang mempunyai hubungan ibu kepada ketua isi rumah adalah seramai 11.7 %.

Ahli keluarga yang mempunyai hubungan sepupu dengan ketua isi rumah adalah didapati sebanyak sebuah keluarga mempunyai seorang sepupu. Masing-masing sebuah keluarga juga mempunyai 2 dan 3 orang sepupu dalam keluarga. Terdapat sebuah keluarga tidak mempunyai anak, 19 buah keluarga mempunyai 2 orang anak, 13 buah keluarga mempunyai 3 orang anak, 9 buah keluarga mempunyai 4 orang anak, 8 buah keluarga mempunyai seorang anak, 4 buah keluarga mempunyai 5 orang anak, 2 buah keluarga mempunyai 7 orang anak, 3 buah keluarga mempunyai 8 orang anak dan hanya sebuah keluarga mempunyai 10 orang anak.

Sebanyak 47 buah keluarga tidak mempunyai ahli keluarga yang mempunyai hubungan lain dengan ketua isi rumah. 4 buah keluarga mempunyai ahli keluarga yang mempunyai hubungan lain dengan ketua isi rumah. Diikuti dengan 5 buah keluarga mempunyai 2 orang ahli. Seterusnya keluarga yang mempunyai 3 dan 5 ahli keluarga masing-masing seramai seorang. 2 buah keluarga mempunyai 4 orang keluarga yang tidak mempunyai hubungan lain dengan ketua isi rumah.

Secara keseluruhannya, kekerapan bilangan ahli keluarga dalam survei yang dijalankan dapat dilihat dalam **jadual 2**.